

Samordnet forskrift - organiske gjødselvarer

Av Line Diana Blytt

Line Diana Blytt er rådgiver i Statens landbruksstilsyn

Innlegg fra seminar 20 mars 2003.

Ved siden av mineralgjødsel og kalk brukes det i landbruket også organisk gjødsel og organiske jordforbedringsmidler. Av de organiske stoffene er husdyrgjødsel dominerende, men på grunn av mangel på slik gjødsel i en del kornområder er slam fra avløpsrensing et alternativ. I dagens forskrifter er det delvis ulik forvaltning og kvalitetskrav til organiske stoffer som skal tilføres jord, noe som kan anses unaturlig. Det er derfor ønskelig å samle alle slike produkter i en felles forskrift hvor det er én overordnet forvaltningsmyndighet. Formålene med forskriften er å sikre, forebygge og legge til rette for forsvarlig bruk av organiske gjødselvarer slik at de kan nyttes som en ressurs. Det er dette samordningen av forskrift om gjødselvarer handler om. I hovedsak vil dette innlegget handle om konsekvenser for avløpsslam etter samordnet forskrift.

Samordnet forskrift

Forlaget til samordnet forskrift for organiske gjødselvarer er en sammenslåing av fire ulike forskrifter og forskriften ventes vedtatt i 2003. Det

er gjort få materielle endringer i forhold til eksisterende regelverk. Bare de som er nødvendig for harmonisere de generelle bestemmelsene. Samordnet forskrift erstatter:

1. Den delen av gjødselvarerforskriften som omhandler dyrkningsmedier, jordforbedringsmidler (f.eks. torv og jordblandinger, organisk gjødsel f.eks. eksempel tørket husdyrgjødsel, kukompost) og gjødselvarer basert på ulike typer organisk avfall (f.eks. matavfallskompost og jordblandinger med slam.)
2. Husdyrgjødsel forskriften
3. Forskrift om silopressaft
4. Slamforskriften

Fordeler

Forskriften legger opp til en mer helhetlig forvaltning av produkter med samme bruksområde. Produkter, med unntak av husdyrgjødsel og saft fra silo, skal registreres hos Landbruksstilsynet hvis produktet er tiltenkt brukt i eller på jord. Produkter kan bare registreres dersom de oppfyller kravene i forskriften. De skal merkes etter bestemte standarder, og det blir krav til internkontrollsystem som sikrer at forskriftens krav overholdes, altså utover krav som HMS regelver-

ket setter. I samordnet forskrift er tungmetallkrav i jord gjort gjeldene også for andre resirkulerte produkter, men på den andre siden er kvalitetsklasse 0 og 1 gjeldene for slam. Kvalitetsklassene er omtalt senere i artikkelen.

Utfordringer og ulemper

Samordnet forskrift retter seg mot brukere, produsenter og forvaltere av regelverket, for eksempel kommuner og fylkesmenn. Ulike berørte parter får derfor et regelverk som ikke er tilpasset enkelt interesse og behov.

Produsenter av tradisjonelle dyrkningsmedier, jordforbedring- og organisk gjødselprodukter (eks. torv, tørket eller kompostert husdyrgjødsel) er i et forretningsmessig marked der pris og etterspørsel regulerer omsetningen etter spilleregler som har virket lenge. Produsenter av for eksempel slam og kompost er i det samme markedet, men motivet for å produsere og omsette produktet er å oppfylle andre behov som utslippstillatelse og lagerkapasitet. Dette kan gjøre markedstilpasningen annerledes. De er ikke alltid produsenter som har valgt å produsere ut fra en forretningsmessig idé. Utfordringen ligger i å forvalte resirkulerte organiske gjødselvarer som en ressurs uten at det skal oppfattes som unødvendige hindringer for å oppnå andre krav som samfunnet forlanger.

Ny forvaltning av slam

Avløpslam har alltid vært anvendt i landbruket og i den senere tiden også i grøntanlegg. I de siste tiårene har krav om hygienisk behandling, luktre-

duserende behandling (stabilisering) og grenseverdier av miljøgifter kommet inn som en del av betingelsene for å bruke det. Norge var tidlig ute med å sette bruksbetingelser, helse- og miljøkrav til slam og vi kjenner deler av kravene igjen i EUs slamdirektiv. Etter EØS avtalen fikk vi det vi kjenner i dag som slamforskriften. Direktivet setter krav til rapportering til EU og det har medført krav om rapportering fra kommunene til sentrale myndigheter. EUs direktiv er et minimumsdirektiv og medlemslandene kan derfor ha strengere krav enn det som står i teksten. Krav som slamdirektivet setter, er ført videre i samordnet forskrift.

Kvalitet og bruk av slam

Kvalitet på slam er fordelt i ulike klasser med hensyn til tungmetallinnhold, og bruksmengde er igjen regulert av hvilken kvalitetsklasse slammet er i. Slam som inngår som komponent i et annet produkt, gjelder bruksområde og mengdebegrensningene for den aktuelle komponent. I forskriften er kvalitetsklasser og mengder formulert slik det står i tekst-rammen.

Tilsynsmyndighet og dispensasjon

Landbrukstilsynet skal føre tilsyn med kvaliteten på slam. Kommunen skal føre tilsyn med bruk av slam. I dagens slamforskrift *godkjenner* kommunen bruk av slam, men i den nye forskriften skal bruk av slam kun *meldes* til kommunen. Slam skal være en del av gjødlingsplanen og på den måten blir den agronomiske vurderingen ivaretatt. Det er ønskelig å

utarbeide en "fellesmal" for innholdet i en slik melding slik at den raskere kan vurderes. Fristen for evt. tilbakemelding fra kommune er satt til to uker. En kommune kan ikke forby bruk av slam hvis det ikke er særskilte forhold som tilsier dette. Det er derfor en forutsetning at denne meldingen inneholder nødvendige opplysninger. Grunnen til å gå over fra godkjenning til melding, er å forenkle saksbehandlingen ved bruk av slam. Det er også et argument i å redusere forskjellene i saksbehandling mellom kommunene som ikke skyldes spørsmål om fare for helse eller miljø.

Landbrukstilsynet er valgt som det forvaltningsorganet som skal fungere som postkasse for spørsmål om tolkninger av forskriften og søknad om unntak. Landbrukstilsynet har ikke ansvaret for å forvalte forhold som er direkte knyttet til miljø eller helse, men skal i samarbeid med SFT og Sosial og helsedirektoratet, behandle saker før vedtak fattes. Det er Landbrukstilsynet som skal behandle søknader om unntak vedrørende bruksmengde, men dette bør skje i samarbeid med kommunene siden lokale forhold bør tas hensyn til. Det er fremdeles kommunen som kan dispensere for spredetidspunkt.

Forskriften gir åpning for å kunne gi unntak for grenseverdiene på kobber og sink. Dette er for å kunne vurdere om et produkt som er basert på avfall kan brukes på arealer der det er mangel på disse mikornæringsemnene. Vilkårene for en slik dispensasjon er ennå ikke utarbeidet.

Fremtiden

Slammets kvalitet og bruksområde er ikke noe Norge står alene om å bestemme over. Det pågår nå arbeid i EU om å omarbeide slamdirektivet. Utfallet av denne prosessen vil få konsekvenser for slamprodusenter, men det er for tidlig å konkretisere disse ennå. Det er forslag til grenseverdi på noen organiske miljøgifter og det er forslag til krav om godkjent hygienisk behandling etter bestemte prosesskrav. Et annet forslag er at tungmetallinnholdet i jord og jordens pH skal være førende på om man kan spre slam eller ikke. Både SFT og Landbrukstilsynet er med i prosessen for å påvirke direktivet i en retning som kan være akseptabel for Norge.

Ulike behandlingsmetoder av slam utvikler seg stadig. Noen satser på å foredle slam til tørket og pelleterte produkter både med og uten tilsatte næringsstoffer. Uansett, styrken til slam er som jordforbedringsmiddel en kilde til organisk materiale. Det er derfor et tveegget sverd å råtne slammet for å redusere volum og produsere gass versus det å beholde det organiske materiale slik at slammet får høy verdi som jordforbedringsmiddel. Den strategien man velger i forbindelse med slambehandling vil få konsekvenser for egenskapene til slammet og dermed bruksområde. Det er ønskelig med ressursgjenvinning, men det er viktig at produktet har en reell verdi for mottakerne for at sirkelen blir sluttet.

Kvalitetsklasse 0: Kan nyttes på jordbruksareal, private hager, parker, grøntarealer og lignende. Tilført mengde må ikke overstige plantenes behov for næringsstoffer.

Kvalitetsklasse I: Kan nyttes på jordbruksareal, private hager og parker med inntil 4 tonn tørstoff pr. dekar pr. 10 år.

Kan nyttes på grøntarealer og lignende der det ikke skal dyrkes mat eller fôrvekster. Produktet skal legges ut i lag på maksimalt 5 cm tykkelse pr. 10. år og blandes inn i jorda på bruksstedet.

Kvalitetsklasse II: Kan nyttes på jordbruksareal, private hager og parker med inntil 2 tonn tørstoff pr. dekar pr. 10 år.

Kan nyttes på grøntarealer og lignende der det ikke skal dyrkes mat eller fôrvekster. Produktet skal legges ut i lag på maksimalt 5 cm tykkelse pr. 10. år og blandes inn i jorda på bruksstedet.

Kvalitetsklasse III: Kan nyttes på grøntarealer og lignende arealer der det ikke skal dyrkes mat eller fôrvekster. Produktet skal legges ut i lag på maksimalt 5 cm tykkelse pr. 10. år og blandes inn i jorda på bruksstedet. Brukt til toppdekke på avfallsfyllinger skal dekk sjiktet være maksimalt 15 cm.

Grenseverdier og bruksmengder i tonn tørstoff per dekar.

<i>Kvalitetsklasser:</i>	<i>0</i>	<i>I</i>	<i>II</i>	<i>III</i>
Cd, mg/kg TS	0,4	0,8	2	5
Pb	40	60	80	200
Hg	0,2	0,6	3	5
Ni	20	30	50	80
Zn	150	400	800	1500
Cu	50	150	650	1000
Cr	50	60	100	150